

daad en gedachte

ORGAAN GEWIJD AAN DE PROBLEMEN
VAN DE ZELFSTANDIGE ARBEIDERSSTRIJD

28ste JAARGANG, NUMMER 8, AUGUSTUS 1992

DAAD EN GEDACHTE

Bij elke bijzondere handeling gaat het denken aan het doen vooraf. Bij het handelen van klassen of massa's blijkt de betekenis van het handelen pas achteraf. Hier gaat de daad vooraf aan het begrip.

Theo Maassen

ORGAAN GEWIJD AAN DE PROBLEMEN
VAN DE ZELFSTANDIGE ARBEIDERSSTRIJD

GEEN VASTE ABONNEMENTSPRIJS

DE UITGAVE ZAL WORDEN BEKOSTIGD UIT
VRIJWILLIGE BIJDAGEN

Redactie en administratie:
Schouw 48-11
8232 BD Lelystad
Postgiro 30 76 95

FRANSE VRACHTWAGENCHAUFFEURS LEGDEN GROTENDEELS HET DOORGAAND VERKEER STIL

De Franse vrachtwagenchauffeurs die eind juni/begin juli met hun blokkade van de Franse autosnelwegen grotendeels het doorgaande verkeer lam legden deden dat wat een aantal jaren geleden de Nederlandse vrachtwagenchauffeurs van plan waren, liever gezegd: wat de bij de FNV aangesloten transportbond in overleg, in elk geval met instemming van de chauffeurs, van plan was. Tot uitvoering van het plan kwam het inderdaad nauwelijks. Nadat de bonden een dergelijke aktie in het vooruitzicht hadden gesteld en er nog maar amper een begin mee was gemaakt, spanden de transportondernemers een kort geding aan. De rechter verbood een dergelijke wegblokkade met het argument, dat niet direkt bij het konflikt tussen werkgevers en werknemers betrokken derden er de dupé van zouden worden.

In Frankrijk ging het deze zomer allemaal anders. Er was geen enkele vakbond die met een wegblokkade dreigde. De aktie van de chauffeurs kwam voor de transporteurs, de regering, het grote publiek én de bonden als een donderslag bij heldere hemel. Niet door de bureaucratie in het een of andere hoofdkantoor, niet door een soort van generale staf werden de bewegingen van de grote wegkolossen gedirigeerd, gecoördineerd en tot stilstand gebracht. Het betrof een geheel *spontane* handeling, een „wilde” aktie van de chauffeurs en de bijrijders. Dat hieraan niet behoefde te worden getwijfeld bleek wel hieruit, dat de Franse bonden zich onmiddellijk tegen het door de chauffeurs gekozen strijdmiddel verklaarden, feit waaraan de aktievoerders, in grote meerderheid overigens niet georganiseerd, eenvoudig lak hadden.

Ook in Frankrijk, er zijn ons voorbeelden van bekend, is het net als in Nederland, mogelijk via een rechtsgeding tegen de vakbeweging een (officiële) staking onmogelijk te maken. Daar het hier om een aktie ging waarvan heel de Franse vakbeweging zich, als instituut van de burgerlijke maatschappij, terstond gedistantieerd had, had de tussenkomst van de rechter geen enkele zin. Voor de zoveelste keer bleek, dat zelfstandig strijdende arbeiders, omdat zij geen boodschap hebben aan het handhaven van de burgerlijke orde wanneer zij opkomen voor hun belangen en kracht willen bijzetten aan hun eisen, dat kunnen doen op een wijze die geen enkele vakbond zich kan veroorloven.

Is dit het eerste dat naar aanleiding van de wegblokkades in Frankrijk nog eens

nadrukkelijk moet worden vastgesteld, er valt in verband daarmee onmiddellijk nog iets anders te konstateren. Dit namelijk, dat in Frankrijk, zo goed als voorheen elders, noch de regering, noch de ondernemers, noch de media er ook maar enig begrip voor hadden dat er geen sprake van is dat de bonden de arbeiders vertegenwoordigen, ook al wordt zowel in dit land als waar dan ook verondersteld dat zij dit doen. Dit ‚onbegrip’ kan overigens maar ten dele als zodanig worden aangeduid. Het is voor een zeer belangrijk deel niets meer of minder dan een fictie, die krampachtig in stand wordt gehouden om op die manier de arbeiders — georganiseerd of niet — de resultaten van een slecht kompromis met de vakbeweging door de strot te duwen. Hoe dit ook zij, ‚wanbegrip’ of ‚fiktie’, het gevolg ervan was dat de Franse snelwegen en kruispunten onverminderd geblokkeerd bleven ook nadat tot tweemaal toe buiten de arbeiders om een soort van ‚oplossing’ was bereikt.

Laat niemand beweren dat in dit geval de verklaring moet worden gezocht in de geringe organisatiegraad van de chauffeurs. Die organisatiegraad is inderdaad bijzonder laag. Maar ook die chauffeurs die wél bij een bond waren aangesloten hadden aan wat via ‚officieel’ overleg en achter hun rug om besloten werd tot tweemaal toe geen enkele boodschap. Achter hun rug om, inderdaad. „We wisten”, heeft een van de chauffeurs verklaard, „niet dat er tussen drie zogenaamde partijen overleg gevoerd werd en we hebben uit de kranten moeten vernemen wat of er besloten werd. Daaraan achten wij ons niet gebonden. En de werkelijke partij waarmee in dit konflikt gepraat moet worden zijn wij.”

Zoals bekend brak het konflikt uit toen de Franse regering, geheel zonder nader overleg met de betrokkenen, bekend maakte dat per 1 juli een „rijbewijs met strafpunten” werd ingevoerd. Bij iedere verkeersovertreding zou, afhankelijk van de ernst daarvan, een aantal strafpunten worden toegekend. Bij zes strafpunten zou het rijbewijs worden ingetrokken en zou de houder daarvan, na het volgen van verkeerslessen, opnieuw rij-examen moeten doen. De maatregel moest dienen om de Franse wegen — met bijna zesduizend dodelijke verkeersslachtoffers per jaar veruit de onveiligste van Europa — aanzienlijk veiliger te maken.

Wie de indruk mocht hebben gekregen, dat de tot dusver bestaande verkeersonveiligheid de Franse vrachtwagenchauffeurs onverschillig laat vergist zich. En wie de indruk mocht hebben, dat het vooral de vrachtwagenchauffeurs zijn die voor de ernstige ongelukken op de Franse wegen — met nog vele malen meer gewonden dan doden — verantwoordelijk zijn, vergist zich eveneens. Het staat statistisch vast, en men heeft het vorige maand ook kunnen lezen, dat bij de meeste verkeersongelukken g é é n vrachtauto’s betrokken zijn. al is het wel zo, dat als er een vrachtauto bij betrokken is er doorgaans doden vallen, gezien de omvang en het gewicht van dit soort vervoersmiddelen.

De Franse vrachtautochauffeurs, die zich — evenals hun kollega’s in andere landen — dikwijls ergeren aan het rijgedrag van de bestuurders van personenauto’s, zijn voorstanders van grotere verkeersveiligheid en zij zijn n i e t gekant tegen het toekennen van strafpunten voor verkeersovertredingen. Dat zij intrekking van de maatregel eisten sproot hieruit voort, dat zij het onbillijk vonden, dat zij met de bestuurders van personenauto’s over één kam werden geschoren. „Wij”, aldus hun standpunt, „leggen aanzienlijk meer kilometers af en zijn, als gevolg van de druk van de kant van onze bazen, veelal genoodzaakt het met de maximunsnelheid niet zo nauw te nemen. Het een bij het ander gevoegd maakt, dat wij eerder het hoogst toelaatbare strafpunten zullen krijgen.” Ziehier de reden dat de meeste in Frankrijk vanwege de blokkades gestrande buitenlandse vrachtwagenchauffeurs begrip voor hun Franse kollega’s konden opbrengen en zich solidair met hen verklaarden.

Buiten de kring van de beroepschauffeurs viel van enig begrip bitter weinig te bespeuren. Buiten die kring werden de blokkades van de Franse wegen doorgaans ‚schandalig’

genoemd en werd verklaard, dat het optreden van de Franse chauffeurs „in geen enkele verhouding” stond tot datgene waarom het hen te doen was.

Wat, zo luidt de voor de hand liggende vraag, was dan wel het ‚schandalige’ aan hun optreden? Dit, zo luidt het steeds weer vernomen antwoord, dat onschuldige derden, bijvoorbeeld de miljoenen Franse en buitenlandse vakantiegangers, er het slachtoffer van werden. Het is hetzelfde argument waarmee destijds de Nederlandse rechter een blokkade van de Nederlandse wegen voorkwam. Het is een ‚argument’ dat bij nadere beschouwing van nul en geen betelenis blijkt. Wie verklaart dat er slechts dan gestaakt mag worden of wat voor soort aktie ook mag worden gevoerd indien derden daar geen last van hebben, die zegt zoiets als dat er slechts mag worden gezwommen indien men zich niet nat maakt. We hebben dat onlangs al eens betoogd naar aanleiding van de aktie van het personeel van de Nederlandse Spoorwegen ¹⁾.

Arbeiders die voor hun belangen vechten en aktie voeren zullen altijd derden last bezorgen en benadelen en dat des te meer als het gaat om werkers in de publieke sektor (post, openbaar vervoer, bankpersoneel, vuilnismannen, enz.). Met hun optreden passen zij een drukmiddel toe. De last en de nadelen die er uit voortvloeien verlenen aan hun aktie het gewenste gewicht. Wat de Franse vrachtwagenchauffeurs aangaat, zij keerden zich direkt tegen een maatregel van de regering en slechts indirekt tegen het jaagsysteem van de patroons.

Niemand zal tegenspreken, dat het akkoord dat de regering, de ondernemers en de bonden tenslotte hebben gesloten, er *op papier* als een overeenkomst van betekenis uitziet. Overuren van chauffeurs worden voortaan uitbetaald; de werktijd wordt — zonder salariskorting — met drie uur per dag teruggebracht tot negen uur; de tachograaf zal niet worden gebruikt om achteraf de rijnsnelheid vast te stellen en patroons aan wie het jakkieren van de chauffeurs te wijten is moeten de boete betalen. Weliswaar raakt niettemin een chauffeur die teveel strafpunten krijgt zijn rijbewijs kwijt, maar hij mag niet worden ontslagen. De baas moet hem vervangend werk aanbieden dat even goed betaald en bovendien moet de baas de kosten dragen van de rijkursus die de chauffeur moet volgen om strafpunten af te kopen. Maar voor de ‚vrije rijders’ — vaak met slechts één vrachtwagen — die eigen baas zijn, door de konkurrentie worden opgejut en niemand hebben die voor hen de boetes betaald of de kosten van een eventuele rijkursus draagt, had dit akkoord uiteraard weinig of in het geheel geen betekenis. Daar komt dan nog bij, dat het mede is afgesloten door de centrale werkgeversverenigingen, waarbij maar weinig bazen zijn aangesloten. En voor hen die daar niet bij zijn aangesloten geldt het akkoord niet. In het licht hiervan kon de verwachting, dat er na het totstandkomen ervan meteen een einde zou komen aan de blokkades slechts naief en overspannen worden genoemd. Het bevredigde noch de vrije rijders, noch de chauffeurs in loondienst.

Jacques Lang, de Franse minister van Kultuur, die met de hele kwestie geen enkele bemoeienis heeft, maar aan wie in een kultureel tv-programma niettemin vragen werden gesteld, sprak van „een historisch akkoord” en liet die woorden vergezeld gaan van een niet gering hoeveelheid bla-bla. Hij verdedigde daarbij de (gehandhaafde) invoering van het rijbewijs met strafpunten met een beroep op *de wet* en op *de vrijheid* (la liberté) Maar de wet is ook in Frankrijk de tegen de arbeiders gerichte wet van de heersende klasse. En de vrijheid waarnaar meneer de minister verwees was in géén geval de vrijheid van aktievoeren.

Met het bovenstaande is nog niet alles gezegd wat er over de aktie van de Franse

1) Zie „Daad en Gedachte” van juni j.l., blz. 11 en 12.

chauffeurs gezegd moet worden. Er is een derde aspekt aan het gebeuren dat de moeite waard is om nader te worden bekeken. Hoe is het mogelijk geweest dat de over heel Frankrijk verspreid en onderweg zijnde vrachtauto's opeens, alsof er op de een of andere knop werd gedrukt, tot stilstand kwamen en blokkades vormden? Hoe was dat mogelijk als er geen enkele vakbond was die een aan iedere chauffeur gerichte 'order' uit liet gaan? Hoe kon dit gebeuren als er werkelijk geen sprake was van een spontane aktie van onderop?

Het antwoord is simpel. Natuurlijk is het idee voor een dergelijke aktie niet op hetzelfde moment bij duizenden vrachtwagenchauffeurs tegelijk opgekomen. Dat die duizenden echter vrijwel tegelijkertijd hetzelfde hebben gedaan, kan slechts hierdoor worden verklaard, dat vrachtwagenchauffeurs beschikken over het zogenaamde 'bakje' met behulp waarvan zij met elkaar in verbinding staan. Toen sommigen vertelden op welke wijze zij aan hun woede lucht wilden geven, sloeg dat plan terstond bij ieder aan. Wat enkelen dachten, dachten allen; wat enkelen van plan waren kreeg meteen ieders instemming. Nooit zou een 'order' van een vakbondsbestuur een dergelijk effect hebben gehad. Toen alle Franse vrachtwagenchauffeurs hun kollega's hun eigen diepgewortelde gevoelens en hun eigen woede hoorden vertolken sloeg de vlam in de pan. Zij zelf, niet de bonden kwamen in aktie. En het gevoel dat zich door het zélf handelen van hen meester maakte werd nauwkeurig vertolkt door die chauffeur die op de autoroute bij Lille tegen iemand die de blokkade probeerde te ontwijken, uitriep: „Stop, achteruit. Hier *kommandeer ik*”.

Bij de aktie is slechts een héél enkele keer geweld gebruikt door de chauffeurs. Misschien afkeurenswaardig, maar gezien de omstandigheden wel begrijpelijk. De regering heeft op een gegeven moment, na meer dan een week van afwachten en tevergeefs hopen op aktie-moeheid, wel enkele vrachtauto's door tanks laten wegslepen en uiteindelijk ordepolitie en troepen ingezet, maar is van haar kant — vergeleken met vroeger optreden bij arbeidskonflikten — voor hevig geweld en de voor de onvermijdelijke konsekwenties daarvan kennelijk teruggeschrokken. De ontruiming van praktisch alle belangrijke Franse snelwegen is nu eenmaal niet hetzelfde als de ontruiming van een bezette fabriek. Dat wisten Mitterand en premier Berégovroy zo goed als de chauffeurs het wisten. „Het is niet mogelijk om ons allemaal van de weg te drijven”, verklaarde een chauffeur.

Na ruim tien dagen en bepaald niet terstond nadat het zogenaamd „historische akkoord” tot stand gekomen was, hebben de chauffeurs geleidelijk de blokkades opgeheven. Dat het gesloten akkoord, dat niet aan al hun eisen tegemoet komt, hun niettemin voordelen biedt, of liever gezegd kàn bieden, wordt niet ontkend. Maar de ervaring heeft hen geleerd, dat ze zowel de regering als de bonden en hun bazen moeten wantrouwen. Er heerst in Frankrijk een wapenstilstand bij het vrachtvervoer. Meer niet.

— o —

ANDERE KLASSEKONFLIKTEN IN FRANKRIJK

De aktie van de Franse vrachtwagenchauffeurs waaraan in het voorafgaand artikel uitvoerig aandacht is besteed, is bepaald niet het enige klassekonflikt dat zich de laatste tijd in Frankrijk heeft voorgedaan. Het tegendeel is waar. Klassekonflikten in deze of gene vorm zijn in dat land, evenals elders trouwens, bijna aan de lopende band. Ze hebben niet altijd dezelfde betekenis en ook afgezien daarvan is het ons volstrekt onmogelijk op elk

daarvan in te gaan. Met onderstaande opmerkingen en kanttekeningen willen wij slechts een algemene tendens signaleren en dat aan de hand van algemene opmerkingen in het blad „*L'Usine nouvelle*” („De nieuwe fabriek”) een periodiek van de Franse ondernemers (nummer van 30 april j.l.).

Het genoemde ondernemersblad constateert, dat er in 1991 minder arbeidskonflikten in Frankrijk zijn geweest dan in 1990, te weten in totaal 1352 tegen 1558 het jaar er voor. Maar daaraan wordt meteen toegevoegd, dat tegenover een vermindering van het aantal conflicten een toename valt te constateren van hetgeen wordt aangeduid als „gebruik van geweld”.

Bij die uitdrukking „gebruik van geweld” moet men zich vooral niet voorstellen, dat er sprake zou zijn van iets wat lichamelijk letsel of iets dergelijke tengevolge zou kunnen hebben. Met „gebruik van geweld” doelt de redactie van het ondernemersblad op handelingen van de arbeiders die beperking van de persoonlijke vrijheid van bepaalde individuen (managers, direktieleden) tot gevolg hebben, dan wel een optreden waarmee inbreuk wordt gemaakt op de vrije beschikking van kapitalistische eigenaren over hun eigendom, in feite op bedrijfsbezettingen.

Van dit soort van „geweld” (als men het zo belieft te noemen) gaf het ondernemersblad een klein statistiekje, waarin de betrokken bedrijven werden genoemd en de aard van het zogenaamde ‚geweld’ werd aangeduid. Het ging (het staatje vermeldde slechts de sprekendste voorbeelden) om acht bedrijven waarbij zich de volgende feiten hadden voorgedaan:

- opsluiting van de direktie;
- opsluiting van de vertegenwoordiger van de direktie;
- ontvoering van de direktie door stakende personeelsleden;
- herhaalde plundering van de bureau's door stakers;
- het vasthouden van de president-direkteur gedurende enkele uren;
- in het direktiekantoor gepleegde vernielingen;
- een drie weken durende bedrijfsbezetting bij Renault in Cleon;
- opsluiting van de direktie en de personeelschef, alsmede bedrijfsbezetting.

We geven het in het ondernemersblad gepubliceerde staatje weer aan de hand van een kort overzicht in de Franse editie van het blad „*Echanges et Mouvement*” dat over enkele arbeidskonflikten nadere informatie geeft. Zo bijvoorbeeld over akties van de Franse havenarbeiders, die diverse keren hebben gestaakt, en over akties van het personeel van de Franse posteries. Die akties van het PTT-personeel hebben zich in geheel Frankrijk voorgedaan in verband met een in het vooruitzicht gestelde reorganisatie en inkringing van het aantal banen.

Over dit verzet van het Franse PTT-personeel werd in de landelijke dagbladen niet of nauwelijks geschreven. Men merkte dat er iets aan de hand was doordat de post veel later of in het geheel niet werd bezorgd en men kon er ook iets over lezen in de lokale of regionale kranten.

In maart j.l. dwongen 200 personeelsleden van het Parijse hoofdpstkantoor door middel van een staking van drie dagen (met het dreigement dat de staking zou worden uitgebreid) de direktie tot het ongedaan maken van het ontslag van 25 van hun kollega's. In sorteerafdelingen bij een tweetal stations (gare d'Austerlitz en gare de Lyon) verzette men zich met werkonderbrekingen tegen de afschaffing van extra beloning voor het werk gedurende de weekeinden. In Lille was er sprake van een staking van de bestellers, eveneens gericht tegen bepaalde wijzigingen van de arbeidsomstandigheden. In Marseille waren er gedurende zo'n 120 dagen diverse akties om soortgelijke redenen. Met die akties

werden bepaalde concessies afgedwongen, maar daarbij bleef het.

Op het Parijse gare de l'Est was vier dagen lang sprake van een langzaam-aan-actie nadat een wernermer op staande voet was ontslagen omdat hij de veiligheidsvoorschriften zou hebben veronachtzaamd. In het sorteerkantoor van Bobigny werd gestaakt tegen de strafmaatregelen tegen drie militante vakbondsleden.

De opsomming is, naar onze lezers zullen hebben begrepen, slechts een willekeurige keuze uit een groot aantal, vaak weinig direkt zichtbare en soms ook heel weinig spektakulaire verzetsakties van Franse arbeiders.

— o —

NAAR HET EINDE VAN EEN MYTHE

In juli j.l. is John Smith, al jarenlang de financiële specialist van de Britse Labour Partij, Neil Kinnock opgevolgd als partijleider. Het belangrijkste doel dat hij zich in die functie heeft gesteld is: het vertrouwen terugwinnen van diegenen die Labour bij de jongste, in april gehouden verkiezingen, niet hebben gesteund. „Wij moeten”, zo heeft hij gezegd, „hen ervan overtuigen, dat het beleid dat wij voorstaan goed is voor hen en hun gezinnen.” Of hem dat zal lukken is de vraag die vrijwel alle politieke commentatoren zich hebben gesteld.

Waar het om gaat, zo betogen zij, is dat Labour, dat al vele jaren in een ernstige crisis verkeert, tot nieuw leven moet worden gewekt. Dat was een kleine tien jaar geleden ook al zo toen de nu afgetreden leider Kinnock na een zware verkiezingsnederlaag aantrad als de opvolger van Michael Foot. Eenmaal aan Labour's ‚ziekbed’ geroepen en vast ervan overtuigd, dat zachte heelmeeesters stinkende wonden maken, aarzelde Kinnock niet de zaken aan ta pakken. Hij schakelde de invloed uit van wat hij en veel van zijn politieke vrienden als de ‚extremistische’ vleugel beschouwden; hij zorgde ervoor dat de zeggenschap van de vakbonden in de partij verminderde en verklaarde openlijk, dat er niet langer gestreefd werd naar ‚gemeenschapsbezit’ van de produktiemiddelen.

Afgaande op de commentaren in de pers voerde Kinnock *veranderingen* door. Maar dat was geenszins het geval. Aan de partij veranderde weinig of niets. Kinnock en de zijnen vervingen alleen maar een oud en versleten masker door een nieuw. Ze koesterden de hoop daarmee het tij te kunnen keren.

Met ongunstig tij had Labour niet slechts te maken sinds Mrs. Thatcher haar intrek kon nemen in Downingstreet. In het begin van de jaren '80 verscheen er een bundel met politieke opstellen, geschreven door de historicus Hobsbawn en anderen. De veelzeggende titel luidde: „*Is er een eind gekomen aan de opmars van Labour?*”. De samenstellers konstateerden, dat de partij er slechter voor stond dan in vijftig jaar het geval was geweest en dat het allerminst zeker was, dat Labour zou profiteren van de moeilijkheden waarmee de regering Thatcher zich gekonfronteerd zag. Eindelijk, zo kon men in de bundel lezen, ging het met Labour minder goed, om niet te zeggen slecht, sinds het einde van de tweede wereldoorlog, of om precies te zijn sedert het begin van de jaren '50, toen de regering-Attlee plaats moest maken voor een Tory-kabinet. Dat er nadien nog wel enkele malen sprake is geweest van een Labour-regering (onder Harold Wilson en onder James Callaghan) heeft er hoogstens toe bijgedragen, dat het bestaan van de crisis wat later tot wat minder kritische waarnemers is doorgedrongen. Aan de crisis zelf veranderde dat

helemaal niets.

Na diverse opeenvolgende verkiezingsnederlagen is het ook de grootste optimisten duidelijk geworden, dat Labour in het moeras verkeert. Het is, zo heet het nu, de taak van John Smith om de partij daaruit te trekken. De politieke commentatoren hebben het niet laten ontbreken aan goedbedoelde raadgevingen. Samengevat komen die raadgevingen er op neer, dat er „nog heel wat meer moet veranderen dan er al veranderd is in de periode-Kinnock”. Labour moet, zo heet het, „breken met de traditie van het arbeiders-socialisme”, moet de invloed van de vakbeweging nog veel verder terugdringen en zal een politiek moeten voeren, die gericht is op de vrije markt.

„Labour”, zo heeft de algemeen sekretaris van de partij Larry Whitty gezegd, „is steeds gezien als een partij van het verleden, die de klok probeert terug te draaien”. „Aan John Smith”, zo schreef een redakteur van *NRC/Handelsblad* op de dag dat Smith tot partijleider werd gekozen, „de ondankbare taak om dat beeld in zijn tegendeel te veranderen.”

Inderdaad! Dat beeld! We zeiden het reeds: onder Kinnock is er niets veranderd, is er alleen maar van masker gewisseld. Wat er nu volgens de raadgevers onder John Smith gebeuren moet kan evenmin een verandering worden genoemd. De Labourpartij behoeft niet te breken met het „arbeiders-socialisme” — niemand verdiept zich in de vraag wat of er wel precies met deze term wordt bedoeld — want Labour had nimmer iets met socialisme te maken en heeft nooit de arbeidersklasse vertegenwoordigt. Ze deed dat weliswaar in naam, maar haar optreden geschiedde in feite in het belang van een maatschappelijke ontwikkeling waarbij zowel het Britse kapitalisme baat had als de werkende klasse. Maar haar grootste zorg was altijd de ontwikkeling van de bestaande maatschappelijke orde. De partij heeft alleen maar gedacht en tot voor vrij kort gedacht dat zij de „partij van de arbeidersklasse” was en een tijdlang heeft een niet onaanzienlijk deel van de arbeidersklasse dat óók gedacht. Maar die tijd ligt al heel wat jaren achter ons. Sinds de dagen dat Attlee's Labourregering het leger inzette om ‚wilde’ stakingen te breken en stakers voor het gerecht sleepte, zijn er in het masker van de partij heel wat scheuren gekomen, scheuren die niet onzichtbaar bleven.

In de na-oorlogse periode begon het langzaam — tradities, illusies en mythen hebben nu eenmaal een taai leven — duidelijk te worden wat de zogenaamde ‚Arbeiderspartij’ wél is en wat niet. Dààr ligt de oorzaak van de crisis waarin zij verkeert. Maar in die oorzaak verdiepen de raadgevers zich niet. De ontwikkeling van het kapitalisme heeft gemaakt, dat de arbeiders steeds minder onder de indruk zijn van het politieke vuurwerk dat in het parlement pleegt te worden afgestoken. Strijdend voor hun belangen zijn zij hoe langer hoe meer genoodzaakt hun eigen boontjes te doppen en nieuwe vormen van aktie toe te passen. Volgens Hugo Young, de politieke columnist van het Britse dagblad *The Guardian*, kan Labour slechts overleven door „een nieuwe relatie te scheppen met zijn potentiële kiezers”. Men vraagt zich af welke bevolkingsgroepen Young dan wel tot de „potentiële kiezers” van Labour rekent. De arbeiders, die het vertrouwen in Labour meer en meer blijken te hebben verloren?

Nee, zo leest men in heel wat commentaren van de goede raadgevers, niet de arbeiders. En waarom niet? Omdat er volgens hen nauwelijks nog van een arbeidersklasse *in de vroegere vorm* (kursief van ons, D&G) sprake is. Dat is op zichzelf natuurlijk juist, omdat moderne produktieverhoudingen (voor zover die in Engeland geïntroduceerd zijn) het aanzien hebben geschonken aan een ànder proletariaat dan voorheen. Het is ook juist dat het aantal vakbondsleden is teruggelopen van 13 naar 10 miljoen en dat het aantal leden van de Labourpartij met maar liefst van 600.000 naar 300.000 is gedaald. Maar dat

komt niet doordat er minder arbeiders zouden zijn. Er zijn er zelfs méér en ze zijn gedeeltelijk in andere en nieuwe bedrijfstakken te vinden voor zover ze niet tot de vele miljoenen werklozen behoren.

De kiezers die John Smith wil terugwinnen dat zijn de volgens de goede raadgevers die bevolkingsgroepen die niet tot de arbeidersklasse behoren, in feite zich ook niet sterk tot de Tory's voelen aangetrokken, maar die niet op Labour stemmen omdat het door hen geschetste en door deze groep ten onrechte waargenomen „beeld” van de Labourpartij hen afschrikt. Wat deze raadgevers Labour derhalve aanbevelen is het masker, dat Kinnock de partij ter vervanging van het ouder masker heeft voorgebonden, maar radikaal af te doen. En Labour zonder masker (zeggen wij), het veranderde Labour (zeggen zij) kan er volgens hen niet beter aan doen dan een bondgenootschap of fusie aan te gaan met de Liberaal-demokraten van Paddy Ashdown, aangezien Labour — en dat lijkt ons niet onrealistisch — op eigen kracht nooit meer de verkiezingen kan winnen.

Een bondgenootschap of fusie met de partij van Ashdown is iets wat niet slechts de ‚doktoeren’ aan Labours ziekbed als een mogelijk middel tot gezondwording zien. Het is een soort oplossing waaraan ook gedacht wordt in andere landen dan Groot-Brittannië, landen waarin met Labour vergelijkbare partijen eveneens in een crisis zijn gedompeld. In Nederland bijvoorbeeld wordt met herhaling de mogelijkheid geopperd van een samengaan van de PvdA met D '66, een partij die in tal van opzichten met die van Paddy Ashdown valt te vergelijken. Ook dan is er sprake van het afzetten van een oud masker. In verband met de ernstige problemen is er ook al eens gepleit voor naamsverandering van de PvdA, namelijk door Joh. S. Wijne in een recente studie. Het is om deze reden, het feit dat de ontwikkeling in Groot-Brittannië niet typisch is voor Groot-Brittannië alleen, dat we aan de beschouwingen over de crisis van Labour nogal wat aandacht hebben besteed.

Labour zonder masker is niet een ànder Labour, het is het *werkelijke* Labour, dat een einde heeft gemaakt aan de mythe waarmee de partij, tengevolge van diverse oorzaken en omstandigheden, bijna een eeuw lang was omgeven. Formeel is aan de mythe nog niet in ieder opzicht of radikaal een einde gemaakt. Maar naar het einde ervan is men wel op weg. Als Hugo Young in *The Guardian* de fusie met de Liberaal-Demokraten „onontkoombaar” heeft genoemd en daarmee zonder er met zoveel woorden over te spreken het einde van de mythe ook onontkoombaar acht, dan moeten wij hem gelijk geven. Of dat in de toekomst voordeel, dat wil zeggen verkiezingswinst, voor de gefuseerde partijen zal opleveren valt moeilijk te voorspellen. Wat wel zeker is: de fictie van een band met de arbeidersklasse zal niet meer staande kunnen worden gehouden. Voor de arbeiders zal dat, iedere keer dat ze gedwongen zijn te strijden, naar onze mening een voordeel blijken te zijn.

— o —

WAAROM KUNNEN DE AMERIKAANSE VAKBONDEN

GEEN VUIST MEER MAKEN?

„Wie het slagveld van de (Amerikaanse) arbeidsverhoudingen overziet, moet (. . .) vaststellen, dat de bonden aan de verliezende hand zijn (. . .). Het stakingswapen is bijna waardeloos geworden.” Aldus Paul C. Weiler, hoogleraar arbeidsrecht aan de Harvard Law

School in de Verenigde Staten. Zijn woorden werden onlangs geciteerd door een zekere Lucas Ligtenberg, die in *NRC/Handelsblad* van 16 juli j.l. een groot artikel aan de positie van de Amerikaanse vakbeweging wijdde. De strekking ervan was, dat „de eens zo machtige organisaties op hun retour zijn en dat stakingen in de V.S. maar weinig meer voorkomen omdat werknemers er maar zelden succes mee bereiken.” De titel van het desbetreffende stuk deed uitkomen, dat de Amerikaanse vakbeweging geen vuist kan maken.

Wat dat laatste aangaat: men kan misschien in details, maar in geen geval wezenlijk met de schrijver van mening verschillen. De verklaring echter, die hij hiervoor, mede aan de hand van een aantal Amerikaanse zegslieden geeft, zet de argeloze lezer op een volstrekt verkeerd spoor. Zijn betoog komt hierop neer, dat sinds het Amerikaanse Hoogerechtshof in 1938 bepaalde, dat stakende arbeiders door werkwilligen vervangen mogen worden, „de klad in de macht van de bonden is gekomen”. De indruk wordt gewekt, dat de Amerikaanse vakbeweging het stakingswapen alleen maar hierom veel minder hanteert omdat het weinig zin heeft. De ondernemers maken steeds meer gebruik van de, hun door de wet gegeven mogelijkheid de produktie via onderkruipers ongestoord te laten voortgaan. Het beeld dat Ligtenberg schetst is dat van een vakbeweging die best zou willen strijden, maar daartoe nauwelijks in staat is, doordat zij door een reaktionaire wetgeving wordt beknot. Dat beeld klopt volstrekt niet.

Als er één ding is dat de Amerikaanse vakbeweging kenmerkt — en overigens niet alleen de Amerikaanse vakbeweging — dan is het wel dit, dat zij op een zo nauw mogelijke wijze samenwerkt met het Amerikaanse ondernemersdom. Niet de vakbeweging wordt, met behulp van de wet, in de wielen gereden door de ondernemers; met steun van de wet kiezen ondernemers en vakbonden samen positie tegenover de arbeiders. Het valt in het geheel niet moeilijk deze nauwe samenwerking van vakbeweging en kapitaal met tal van voorbeelden aan te tonen.

T.R. Donahue, de sekretaris-penningmeester van het grote Amerikaanse vakverbond AFL-CIO heeft lang geleden al te kennen gegeven, dat ondernemers en vakbeweging nauw moesten samenwerken opdat de produktiviteit van de arbeid zou toenemen. Twee Amerikaanse sociologen hebben er ooit op gewezen, dat bedrijven waarvan een groot deel van het personeel georganiseerd is en de vakbeweging derhalve iets in de melk heeft te brokkelen, kunnen bogen op een grotere produktiviteit van de arbeid dan bedrijven waarbij dat niet het geval is. Nauwe, om niet te zeggen innige, samenwerking van kapitaal en arbeid wordt door tal van Amerikaanse (arbeids-) deskundigen aanbevolen en door andere deskundigen erkend als het beste middel om de arbeidsproduktiviteit te vergroten. En zo wordt het, naar eigen zeggen, ook gezien door topleiders van het Amerikaanse vakverbond als Larry Shapprin en Lane Kirkland. Tal van jaren geleden al pleitte een vooraanstaand Amerikaans ondernemersblad als *Business Week* voor het tot stand komen van een nieuw type sociaal kontrakt, dat zou moeten worden gesloten tussen de ondernemers, de vakbeweging en de regering. Diverse artikelen in economische tijdschriften of vakbondsbladen laten er geen enkele twijfel over bestaan, dat de Amerikaanse vakbeweging tegen een dergelijk sociaal kontrakt geen enkel bezwaar heeft.

Het artikel in *NRC/Handelsblad* wijst op de staking bij het bedrijf Carterpillar, die verloren is gegaan door de halsstarrige houding van de direktie, die dreigde met het in dienst nemen van „vervangers” (lees: onderkruipers). Andere voorbeelden van bedrijven die fel tegen de bonden zijn gekant worden ook gegeven. Maar dergelijke bedrijven (in het artikel ontbreekt iedere informatie over hoeveel of hoe weinig het er eigenlijk zijn) doen ons onwillekeurig herinneren aan directeur Feike de Boer van de coöperatieve zuivelfabriek „De Ommelanden” in Groningen. Die had ook geen goed woord voor de vakbeweging

over. In dat in een tijd dat samenwerking van vakbeweging en bedrijfsleven in de Stichting van de Arbeid en de S.E.R. al lang vruchten afwierp. Voor het bedrijfsleven, wel te verstaan. Directeur De Boer paste niet in de tegenwoordige tijd. Datzelfde kan van die Amerikaanse bedrijven worden gezegd, die in het genoemde artikel worden opgevoerd om te laten zien waarom de vakbeweging zo machteloos is.

Het zijn de verkeerde voorbeelden. De vakbeweging in de Verenigde Staten is niet machteloos tengevolge van het anti-vakbewegingsbeleid van dit type ondernemingen. De vakbeweging is machteloos (d.w.z. niet in staat werkelijk voor de huidige belangen van de arbeiders op te komen), als gevolg van haar innige bondgenootschap met die bedrijven die een pro- vakbewegingsbeleid voeren.

Er zijn minder arbeiders georganiseerd dan voorheen, schrijft Ligtenberg. Dat klopt. De daling dateert niet van gisteren en was al duidelijk zichtbaar in de periode waarin er volgens de schrijver van het artikel van een daling nog geen sprake was. De jaren '30 waren volgens hem een tijd van een hoge organisatiegraad. De statistiek vertelt iets anders. In 1920 was 19,4 pct. van de industriële arbeiders georganiseerd (19,4 pct. van de geschoolde arbeiders moet er aan worden toegevoegd). In 1930 was de organisatiegraad van deze categorie tot 10,2 pct gedaald. Inderdaad, het totale aantal georganiseerden nam in de jaren '30 toe doordat toen de ongeorganiseerden op grote schaal georganiseerd raakten. Waarom? Omdat, heeft de Amerikaanse pamflettist John Zerzan aangetoond in zijn „*Unionization in America*” het kapitaal toen beseftte, dat het voor de bedrijven voordelig was indien deze arbeiders zich onder het juk van een vakbeweging zouden scharen.

De Amerikaanse vakbeweging, de door ons genoemde Zerzan heeft er in een ander opstel („*Anti-work and the Struggle for control*”) niet weinig gegevens over gebracht, beschouwt zichzelf als het aangewezen instituut dat in staat is het bedrijfsleven aan betere resultaten (lees: een betere concurrentiepositie en meer winst) te helpen. En zoals de vakbeweging in dat land zichzelf ziet (en er openlijk voor uitkomt) zo wordt ze ook — uitzonderingen daargelaten — door het Amerikaanse bedrijfsleven gezien. En, o ironie, juist die vakbonden die volgens de schrijver van het artikel nog wél een vuist kunnen maken (zoals bijvoorbeeld de vakbond van de automobiliewerkers) zijn de organisaties die het langst en het nauwst met de ondernemers samenwerken.

Wie het artikel in *NRC/Handelsblad* leest krijgt de indruk, dat het met de strijdmogelijkheden van de Amerikaanse arbeidersklasse maar droevig is gesteld. Maar ook die indruk is totaal verkeerd. Doordat de bonden met handen en voeten aan het kapitaal gebonden zijn, zien de arbeiders zich genoodzaakt hun eigen zaken te behartigen. Ze treden zelfstandig op, ze strijden autonoom, dat wil zeggen: als ze in staking gaan, dan is er sprake van een ‚wilde’ staking. En dat er in de Verenigde Staten, net als elders, in toenemende mate van ‚wilde’ stakingen sprake is geweest en is, daarop is door velen geweest. Om er maar één te noemen: een uitstekend kenner van de Amerikaanse arbeidersbeweging als Jeremy Brecher in zijn boek „*Strikes*”.

Over dit soort ontwikkelingen vindt men in de beschouwing van Ligtenberg geen woord. Hij baseert zich uitsluitend op bronnen die voor de klassenstrijd van de arbeiders niet het minste oog hebben. Zerzan, die er wel oog voor heeft, vermeldt dat zij niet alleen naar het middel van de ‚wilde’ staking grijpen, maar ook nog tal van andere strijdmethoden hanteren en heel inventief zijn als het erom gaat mogelijkheden tot verzet te vinden. Niet voor niets maken de Amerikaanse ondernemers zich grote zorgen, niet slechts over absentisme, maar ook over dingen als: laag arbeidstempo, sabotage, enz. Vraagt men die bezorgde ondernemers wat daar tegen zou kunnen worden gedaan, dan antwoorden ze vaak genoeg, dat de vakbeweging de arbeiders beter zou moeten disciplineren. En dat

antwoord, dat heel anders luidt dan men bij lezing van genoemd krantenartikel zou vermoeden, zegt genoeg.

— o —

WAT HET RADENKOMMUNISME NIET IS EN

WAT HET RADENKOMMUNISME WEL IS

Het radenkommunisme is n i e t wat de meeste mensen denken, die het woord voor het eerst horen. Het radenkommunisme heeft niets te maken met de stroming of beweging doe zich ‚kommunistisch‘ pleegt of placht te noemen en het radenkommunisme heeft derhalve ook niets uit te staan met de partijen of met de maatschappelijke verhoudingen, die tot een paar jaar geleden als ‚kommunistisch‘ werden aangeduid, maar die — naar het oordeel van radenkommunisten— met kommunisten nooit iets te maken hebben gehad.

Door mensen die van het radenkommunisme geen flauwe notie hebben wordt ons wel eens gevraagd of wij ons na de val van de Muur en na alle veranderingen in Oost-Europa nog radenkommunisten (met de klemtoon natuurlijk op het tweede deel) durven noemen. Ons antwoord luidt: Waarom niet? Wat er voor en na de zogenaamde val van het ‚kommunistische‘ daarginds bestaan heeft en wat er thans nog bestaat (of nog niet helemaal bestaat) is niet het kommunisten. Voor 1989/90 was er in Oost-Europa sprake van een bepaalde vorm van kapitalisme, een bepaalde vorm van de op loonarbeid gebaseerde samenleving. Thans is een andere vorm van kapitalisme bezig zich daar te ontwikkelen. In Oost-Europa is geen einde gekomen aan het kommunisten, er is een einde gekomen aan de illusie en aan het naïeve geloof, dat er daar evenals in China trouwens, ooit zoiets als kommunisten bestond. Wat daar bestond alsmede de (politieke) stroming die kritiekloos de situatie daar verheerlijkte kan hoogstens — en niet onterecht — als ‚bolsjewisme‘ worden aangeduid.

Radenkommunisten zijn de meest fundamentele critici van dit bolsjewisme. Daar kunnen mensen als Ronald Reagan, die zichzelf voor de grootste vijand van het ‚rijk van satan‘ hield, nog een puntje aan zuigen. Fundamenteel is hun kritiek, omdat die het werkelijke karakter van de onder het bolsjewisme heersende of door het bolsjewisme nagestreefde produktieverhoudingen blootlegt, produktieverhoudingen die i n w e z e n niet verschillen met de produktieverhoudingen in het Westen, doch alleen maar naar de vorm.

De radenkommunisten vormen geen massapartij. Hoe denken jullie, zo wordt ons ook altijd gevraagd, de macht te veroveren? Radenkommunisten, zo antwoorden wij daarop, zijn van mening dat de produktieverhoudingen zich slechts zullen wijzigen, wanneer niet zij, maar wanneer de arbeiders de macht veroveren. En naar de mening van de radenkommunisten is de machtsverovering door de arbeiders (het woordje ‚door‘ drukt het al uit) niet een zaak van een partij, van wat voor partij dan ook. Partijen die zich ‚revolutionair‘ noemen gaan ervan uit, dat z ij moeten handelen v o o r e n u i t n a a m van de arbeiders. Andere partijen beschouwen de arbeidersklasse niet als hun potentiële achterban en hebben alleen maar interesse voor het kiezers-v o l k, waarin trouwens de zogenaamde revolutionaire of radikale partijen niet minder geïnteresseerd zijn. Hoe dit alles zij, de radenkommunisten zijn ervan overtuigd, dat de revolutie, d.w.z. de omwenteling van de produktieverhoudingen — de verhoudingen die er bestaan tussen arbeid en kapitaal —

geen partijzaak is. „De bevrijding van de arbeiders kan slechts het werk van de arbeiders zelf zijn”. Dat hoor je vaak genoeg in ‚linkse’ kringen. Het vaakst juist uit de mond van hen die aan de arbeiders zélf niets willen overlaten en hun zeker de macht niet willen toevertrouwen.

Wat het radenkommunisme wél is? Een theorie, dat wil zeggen een uit de werkelijk plaats grijpende ontwikkeling afgeleide opvatting omtrent de maatschappelijke ontwikkeling, zoals die uit de werkelijk bestaande en aan voortdurende verandering onderhevige verhoudingen en de daar onlosmakelijk mee verbonden strijd van de arbeiders valt af te leiden. Niets meer, maar ook bepaald niets minder. En dit houdt héél wat meer in dan meestal wordt gedacht of beweerd.

Het radenkommunisme is geen stroming of beweging, die — zoals vele andere stromingen of bewegingen — de arbeiders betuttelt en vertelt of leren wil hoe ze moeten strijden. Radenkommunisten zijn van mening, dat men de arbeiders niet h o e f t te vertellen hoe of ze moeten strijden. Ze zijn ook van mening, dat niemand zo goed weet (of weten kan) wat de belangen van de arbeiders zijn, wie hun vrienden en wie hun vijanden.

Het radenkommunisme is niet uit de lucht komen vallen. Het heeft zich ontwikkeld als een (marxistische) kritiek op het zogenaamde kommunisme dat zich volstrekt ten onrechte op Marx beriep en dat nu — na de gebeurtenissen in Oost-Europa — Marx voor dood heeft verklaard. Het radenkommunisme echter is niet een kritiekloze en dogmatische toepassing van bepaalde analyses van Marx op de toestanden van nu. Voor de radenkommunisten is vooral de door Marx ontwikkelde onderzoekmethode van betekenis., bepaalde door hem geponeerde stellingen zijn dat niet en zeker niet wanneer ze gedachtenloos als kreten worden herhaald.

Omdat de kapitalistische maatschappij van nu niet meer dezelfde is als de kapitalistische samenleving van voorheen, die Marx kende en onderzocht, komt men met de marxistische methode van onderzoek soms tot andere resultaten en konklusies dan Marx destijds. Daar was Marx zich al van bewust, maar dat is voor vele Marx-fanaten volstrekt onduidelijk gebleven. En wat voor de bedoelde Marx-fanaten volstrekt onduidelijk is: indien inderdaad de bevrijding van de arbeiders het werk van de arbeiders z e l f is, dan verdient de strijd van de arbeiders — niet zoals men zich die voorstelt of zoals die volgens dit soort lieden zou moeten zijn, maar de strijd zoals die werkelijk is — de grootst mogelijke aandacht. Maar juist daaraan ontbreekt het, bovenal bij hen die zich kommunist of socialist noemen of zich juist niet meer zo willen noemen.

— o —